

Türk Dil Kurumu 1965 Yılında Verilecek Bilimsel
Yapıtlara Dair Rapor

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 959-158

1.- Doçent Dr. Abdullah Kızılırmak, Astronomi "ersleri, İzmir, 1964, cilt I.
323 sayfa.

Önsözünden anlaşıldığı üzere, bu kitap yazarın, İzmirde vermekte ol-
duğu derslerin bir parçasıdır. Bunu, kitabın içinde de tekrarlamaktadır:
'Burada iki olayın dinamiği basit olarak incelendikten sonra (s.168).

Baştanbaşa okunduğu zaman görülecektir ki, bu yapıt, bilim yönünden
orijinal sayılacak bir yenilik getirmemektedir. Kitabın sonunda verilen
kaynaklar, bir tanesi dışarı, hepsi yabancı dildir ve kitap bunlardan
yapılmış aktarmalarla meydana gelmiştir. İyi bir lise öğrenimi yapmış
olan herhangi bir kimsenin kolayca okuyup anlayabileceği bir düzeydedir.
Benim alanımın dışında olan böyle bir kitap üzerinde, bir yargıya var-
mak için kesin yetkim olmadığı düşünülebilir ise de, dışarıdan herhangi
bir okuyucu için bunun lisenin üzerinde bir ders kitabı olduğunu görmek
te güç değildir. Denebilir ki, bunun bilimsel yanı, yalnızca konusunda
görölmektedir. Bu bakımdan ödül için aranan nitelikten, bir başka deyim-
le yinilikten yoksundur.

Dil.- Genel olarak kitabın dili düzgün ve arı dile yatkındır. Dili
oldukça rahat kullanıldığı anlaşılmaktadır (örnek, ikinci bölüm, Görünen
hareketler, s.54 v.dd.). Bununla beraber arada yadırganan yerler yok denebilir
değildir: 'Ona ait kenarlar ve açılır bilinirse diğerlerinininkiler de
hesaplanabilir (s.19).' 'Ufkun üstünde on iki saat kadar kalacak ve gün-
lük harekette güneş ile beraber doğup ve batacaktır (s.64).' '...uzun-
lukları göz önüne alarak birerz dairesel yörüngeler çizeceğiz (s.67).' 'Bu olaylar zamanın ölçülmesine yararışla olmalıdır (s.117).' 'Yanına
varılamayan noktada ölçü yapılan iki noktayı ... (s.158).'

Arada 'müddet (s.64)', 'periyot (s.67)' gibi yazarın kaleminden kaçan
ve karşılıkları kolayca bulunabilecek kelimelere de raslanmaktadır.

Sonuç: Ancak konusu yönünden bilimsel bir ders kitabı olması, yaban-
cı dillerden aktarılmış bulunması, bir yenilik getirmemesi dolayısıyla
bence ödül alamaz.

Prof. Dr. Emin Faik Üstün, Radyoloji ve Yurt Dışında Radyoloji, İzmir
1964, 438 sayfa.

Bu kitabı baştan sonuna kadar dikkatle okudum, bir şey öğrenmek için. Gördüğüm eksikleri ve başkaca ilgililecek yerleri aşağıda sıralayorum.

a) Dil.- Yazar, kitabı arı bir dille yazmak özentisi içerisinde görünüyor. Fakat yaptığı iş, ya osmanlıca kelimeleri, gelişigüzel türkçeleştirmek isteyerek şu kitabı güç-okunur bir biçime sokmak, ya da gereksiz bir tutumla zevksiz bir üslûba yönelmekten ileri gitmiyor. Sonra tutmamış bir karşılığın yanında yabancı dillerden gelme ve karşılığı kolayca bulunabilecek kelimeler yer alıyor. Yer yer zorlamalar kendini gösteriyor; dili rahat kullanamıyor. Dilde arılığı böyle yalnız kelimelere dayanan bir iş gibi anlaması yüzünden sık sık yadırganacak ifadeler yollarına saptığı görülüyor; sürgmeler göze batacak gibi. ^{Bunlar} Kitabın hemen her sayfasında karşımıza çıkmakta olup burada yalnız tanık olarak aldığımız örneklemlerle yetinilmiştir:

Radyolojinin bilimsel kişiliği(s.1)

...bazı gerekli yardımlar için, her klinik dalından bir uzman ve yardımcılarının da varlığı gerekli görülmektedir(s.4)

...kendileri için özel bir teknik ışık bulunan teknisyenler(s.4)

...bunların büyük yankılar yapan ~~hukuk~~ bulunuşları ve özellikleri (s.9 ve 13)

Bu alanlardaki gelişme kalın çizgilerle belirtilmeye çalışılacak (s.10)

Absorbsiyona uğradıkları ortamlarda, direkt ya da endirekt iyonize siyonlara sebep olanlar(s.13)

Kendi elyazısıyla(s.17)

Husule gelişlerine ait bilinen bilgilerin(s.20)

Pratik uygulama olanaklarının gerçekleştirilmesi(s.26)

Buna karşın(ragmen) bunlarda yine aynı şekilde ışın verme özelliğinin varlığı tesbit edilmekte idi(s.31)

Bu neden(sebep/den) ötürü(s.33)

Radyonun yarı ömrü 1590 yıl olduğuna göre(s.34)

Böylece röntgen tanının hepsinden daha devrimci olan bir yeni döneme girilmeye başlanmıştır(s.69)

3)

Ayaktan gelerek ya da klinikte yatarak(s.281)

Dilendiği anda göz önüne konulabilmektedir(s.282)

Tartışmalar yapılmasına olanak hazırlamaktadır(s.293)

İkinci cihan savaşı etkileri nedeni ile(293)

...konusundaki teorik bilgileri sıralama tarafına gidilmekten çok
(s. 350)

Geçirebilme olanaklarını aradık(s.305); sonra yine bu sayfada:'bir fikre sahip olmak mümkün olacaktır.'

Maddece çok geniş olanaklar içinde kurulup..(s.307)

Birinden diğerine geçiş olanığı sağlanmış bulunan çeşitli bloklardan yapılmış,bin yataklı bir hastahanedir(s.309)

Hastayı direkt olarak görebilmek amacı(s.319)

Şeffaf(s319)

Montrealde gördüğümüz radyoloji enstitülerinin bugünkü durumları konusunda dururken,bu yapının,Montrealdeki radyoloji enstitüleri kısmına girerken bildirilen yönlerden,Kanadanın bir yandan Fransa,İngiltere ve Amerika Birleşik Devletlerinin etkileri altında bulunmasının diğer yandan,memleket zenginliğinin,oradaki tıbbi ilgili kurumların kurulmalarında ve gelişmelerinde önemli birer etken olarak kendilerini iyice duyurduğunu hatırlamak yerinde olacaktır(s.327)

Bizim hekimlerimizin de iyi teknik koşullar içinde bilgi ve görgülerini arttırma olanakları bulabileceklerini anlamış bulunuyoruz(s.330)

Adı geçen teşkilatın çağırılışı(davetlisi)olarak katılmamız vesilesiyle(s339) ve daha başka istenildiği kadar örnekler bulunmaktadır.

b) Notlar. Bunlar hem metinden uzun,hem de çok yerde gereksizdir. s.14 te ancak dört satırlık bir metinden sonra iki sayfa not geliyor. Bunların örnekleri kitap boyunca sürüp gidiyor(Bk.s.17; s.17-19 ve başkaları.

c) Gereksiz ve lise basamağında bilgiler ve mütearifeler. Bunlar kitabı baştanbaşa kaplamaktadır. s.73,81,231,234,235,267,284,285 te belli başlı örnekler vardır.

g) Gereksiz hikâyeler,tarifler ve söz kalabalığı. Aynı Marie Curie...(s.337

4)

Bir salona asılmış resminin altına, kendisinin söylediği şu cüm-
lenin Fransızcası yazılmıştır (s.71) ve bu sayfanın altındaki not. Kay
Başka örnekler için bakınız: S. 282, 285, 296 (not), 297, 298, 299, 309, 311,
312, 323, 329.

Bunların yanında daha başka yersiz söylenişler: Röntken ışınları-
nın bulunduğu bir raslantı (tesadüf) olarak kabul edilemez (s.26), s.31.

Bir terimin ve adın Türkçesi, Fransızcası, ~~ve~~ kimi kez de İngiliz-
cesi bir arada ve bunlar her geçtikçe- isterse aynı sayfada olsun-
tekrarlanarak verilmektedir.

D) Lüzumsuz kaynaklar. Röntken ışınlarının hızları boşlukta
300.000 km./sa. Bunun için yazar tam altı kaynak veriyor? Bunun bir
mütearife olduğunu bilmez görünüyor. Bunlara daha başka yerlerde de
sık sık raslanmaktadır. Daha başka örnekler için bakınız: S.23, 109, 110,
183.

E) Doldurmalar ve gereksiz Uzatmalar. Şişirme demek istemiyoruz.
İlkin notlar aynı punto ile verilmiş. Gelenekte ise bunlar küçük
puntolarla verilmektedir (s.14 v.d.). S.28 de, ~~bir~~ Almanca dergilerin
birinde çıkmış bir bildirinin klişesi (s.28).

Gereksiz uzatmalar ve bir yığın ayrıntılar (s.17, 66, 265). Hiç
gerek değil iken, türlü radyoloji kongrelerinde okunan bildirilerin
listeleri. Bunlar pek çok yer tutmaktadır (s. 51-56; 83-93; 186-192;
254-258; 294-297; 300-301; 341; 346 v.dd.

F) Klişeler. Bu klişeler 112 sayfa tutuyor. Bunların hepsi yaban-
kaynaklardan alınmıştır. Bunca yıl, radyoloji profesörlüğü yapan bir
kimsenin, bu konudaki kitabına kendi çektiği filimlerden almamış olma-
sı, bence yadırganacak bir noktadır. Bu klişelerin çoğunun hangi amaç-
la buraya konduğu da pek belli değildir.

G) Boş ve Ziyan Edilmiş Sayfalar. Klişelere sayfa numarası kon-
mak suretiyle kitabın hacmi büyük gösterildiği gibi, bunlardan bir kıs-
mının arkası tamamiyle boş bırakıldığı halde sayfa sayılmıştır. Ki-
tabın içinde de, bu türlü pek çok, ancak birkaç satırlık bir başlık
taşıyan veya hiç yazı bulunmayan boş sayfalar vardır. Bunlar da 438

5)

sayfa olarak gösterilen kitabı doldurmaktadır. Bunu, kitabın özel bir yönü olarak belirttiğimin bir nedeni vardır: Yazar, kitabını bize sunarken, bu sayfa sayısına özel bir önem vermiş ve bunu bildirmeyi, eserin değerlerinden biri gibi göstermek istemiştir. Oysu, yukarıdaki noktalar göz önüne alınır ve bunlar bu 438 sayısından düşülürse kitabın hacmi yarıdan aşağıya iniecektir.

H) Kaynaklar. Yazar, kitabının literatür bölümünde 248 kaynağın adını vermektedir. ~~İçinde~~ Metin içinde geçen rakamlar bu kaynakları göstermektedir. Fakat bir bilim eserinde, bütün kitabın kaynak olduğu seyrek görülmüştür belki. Yazar, kendince gerekli buldukça bu kitabın kaynaklar bölümünde aldığı sıra numarasını vermekle yetinmiş, fakat aktardığı bilginin bu eserin neresinde, hangi sayfasında olduğunu göstermemiştir. Bu, okuyucu, bu kaynaklardan gerçekten faydalanılmış olup olmadığı üzerinde şüpheye düşüreceği gibi, bu eserlerden yararlanmak veya yazarı denetlemek isteyenler için de bir engel olarak ortaya çıkarmaktadır.

Sonuç.-a) Bu kitap bir bilim eseri olmak niteliğinden yoksundur. İçinde klişelere, gereksiz ve sayfalarca yer kaplayan listelere, boş veya yarım bırakılmış sayfalara, burada yer almaması gereken birçok hikâyelere yer verilmiş ve bu haliyle okuyucuya boşuna çoğaltılmış sayfalar yığınınından ibaret görünmüştür.

b) Kitabın, yazarın kendisinden gelen bir yanı görülmediği gibi yeni olan bir yanı da yoktur.

c) Dil bakımından ise, bi bilim yapıtında aranan insicamdan, düzgün ve oturmuş bir ifadeden uzuktur.

Bu haliyle, bir ödül alması bence, kesin olarak, söz konusu değildir

Doçent Dr. Mübeccel Belik Kiray, Eregli, Ankara 1964.

Yazarın, bu kitabı, konu bakımından belki yeni sayılabilir. Bir kıyı kasabasını türlü yönlerden incelemektedir. Bu incelemede tuttuğu yola, verdiği kaynaklardan anlaşıldığına göre, daha çok Birleşik Amerikada yazılmış olan yapıtlar kılavuzluk etmektedir. Bu kaynakların, kitabının sonunda bir listesini veren yazar, bunlardan, incelemesinin hangi bölümlerinde yararlandığını göstermemiştir.

Kitabı meydana getirmek için yaptığı anketlerle bunların sıralaması ve arada bunlara dayanarak çıkardığı sonuçlar, memleketimiz yönünden yeni olan böyle bir inceleme~~inin~~, bundan sonra yazılacak bu soydan kitaplar için ışık tutacak nitelikte görülmektedir. Ancak, bu soruların doğrudan doğruya yazarca ^{mi} hazırlandığı, yoksa, daha önce bu konuda yabancı dillerde yazılmış ve klasik hale gelmiş örneklere mi dayandığı belli değildir. Herhalde bu soydan yabancı dillerde yazılmış kaynaklardan büyük ölçüde yararlandığını kabul etmek doğru olur. Arada, pek seyrek olsa da, bu anketlerin karşılıklarında sürçmelere de raslanmaktadır. Netekim '1962 yazında Ereglidi Mevcut Resmî binalar "ablosunda(s.179) Cami(dört adet) diye verildiği halde s.184 te 'Organize ve Resmî Dinsel Hayat' bölümünde bunların sayısı 'on bir cami' ve 'iki mescit' olarak gösterilmektedir.

İnceleminin tümünden, yazarın konusuna kendisini verdiği, araştırma ve soruşturmalarında savsaklamadığı, işini ciddiye aldığı açıkça görülmektedir.

Dil.- Dile gelince: Yazar, buna hiç özenmemiştir. Kitabın sayfalarını yığın halinde yabancı kelimeler kaplamıştır. Bunların hemş hepsinin daha yatkın karşılıklarını bulmak ve yerine koymak, dili bir iş edinen bir yazar için hiç te güç olmayacaktı. Bunlara bakınca, batı dillerinden alınmış kelimeler mi bu incelemede baskındır, yoksa, Türkçeye Arapça ve Farsçadan girmiş kelimeler mi daha çok yer tutmaktadır, kolayca kestirilememektedir. Arada, bunlara bakınca, sayıları pek göze çarpmayan yeni ve arı Türkçe kelimelere de raslanmaktadır. Fakat dilde ağır basan yön hiç te gerekli olmayan bir yığın yabancı söze gelişi güzel yerverilmiş olduğudur. Örnek olarak belki de bütün kitabı vermek yerinde olacaktır. Çünkü hangi sayfayı açsak orada bunlardan bir veya birkaç tanesini her satırda buluyoruz. Birkaç tane vermekten kendimizi alamadık.

s.2: izole, eklettik, analiz; s.3. segregasyon, fonksiyon, standardazisasyon, elit, modern; s.4. prestij; s.5. formel; s.6. alternatif; s.9. sörvey.

s.10. popülasyon, nümerataj; s.11. nümerataj; s.14. nötr ,statü; s.17. kolonizasyon; s.18. bütet; s.24. rijit bir segregasyon; s.26. sekonder; s.27 ve 28. prose; s.28. prose; s.32. attitud; s.34. maniskript; s.37. nükleer; s.40. kuzen; s.43. şef pozisyonu; enerjisi; s.44. assimile etmek; s.46. kalifiye; s.49. tolerans; s.52. kriter; s.60. sekonder büro; s.62. terim (koşul anlamına); s.63. konfigürasyon; s.67. orijin; merkantil; s.73. freksiyon; s.79. homojen; s.82. rantiyeye; s.90, 130. rutin; s.93, 94. braket; s.95. diyet; s.119. rantiyeye olmak; rant getirmek; s.120, 121. fortman, entim; s.124. ritüel; s.129. empose etmek; s.160. naiv; s.181. deviant; ~~xxx~~ epidemisi; s.183. esoterik; s.190. maksimum.

Doğudan gelme yabancı kelimelere gelince: Gelişi güzel açtığımız her sayfada bunlardan istediğimiz denli örnek bulabileceğimiz için ayrıca örnek vermeyi gereksiz buldum. Yalnız bunların arasında yazarın, do ğru okunuşunu bilmeden kullandığı sözlere de raslayorz. s.18 de 'müslimlik merkezi olmuştur' ve s.146, 148, 149 da gördüğümüz 'mahvel'ler gibix .

Türkçeyi kullanmak bakımından da eksikler göze çarpmaktadır. Bu iş kadar çok yabancı kelimeye yer vermenin bir nedeni de bana göre budur.

'Bu sosyal tabakalaşma sistemi, diğeri hareketliliğe izin veren yoldur (s.4).

'Böylece şehir merkezi, kenarları eşit olmayan bir dik dörtkenin uzun ucunda kalmıştır (s.18); 'yolsuz ve arızalı olan bu bölgede oiptaksiler, büyük şehirlerde dolmuş sisteminin yarattığı bir kolaylık yaratmıştır. Bunlar köylere dolmuş yapmaktadırlar. Esasen sayılarının izahı da budur (s.31)' ; 'seyyar satıcılıkla uğraşan bir miktar Ermeni (s.34).

Yazarın başka kitaplardan aktardığını sandığım yerlerde -kendisi bunu söylememekle beraber- bu yadigarın yönü daha da bəllidir. Kitabın I. ve II. bölümleri buna tanık olarak alınabilir.

Sonuç.- Bilimsel yapıtlara verilecek ödülde aranan yönlerden bire, ve bizim için önde geleni, bu kitapta hiç yoktur. Kurumun tuttuğu yol a ile ve onun ödül vermekten beklediği amaçla hiç bağdaşamayacak olan bir dil karşısındayız bu kitapta. Bu dil karışık, gereksiz yabancı kelimele dopdoludur ve oturmuş bir dil değildir. Bu yüzden, bence, ödül verilemez.

TDV İSAM

Kütüphanesi Arşivi

28. Ağustos. 1965

No 089-158

Orhan Şaik Gökyay